

Image: Jose David Rey Marcial, iStock

WERKNEMERS ZONDER WETTIG VERBLIJF:

Richtlijnen voor het indienen van een effectieve klacht inzake uitbuiting of misbruik in het kader van tewerkstelling

Wat is een effectief klachtenmechanisme voor de schending van arbeidsrechten ?

Dit klachtenmechanisme is een essentieel beschermingsinstrument ter preventie van uitbuiting of misbruik in het kader van de tewerkstelling van alle werknemers zonder onderscheid van verblijfsstatus.

Met welke barrières worden werknemers zonder wettig verblijf geconfronteerd?

Wanneer een werknemer zonder wettig verblijf een klacht indient bij een arbeidsinspectiedienst moeten noch de politie noch de immigratiedienst daarbij betrokken worden. In een aantal EU lidstaten, echter, worden het deze werknemers onmogelijk gemaakt om een klacht in te dienen vanwege het gebrek aan duidelijke opdeling van arbeidsinspectie en immigratiecontrole.¹ Arbeidsinspecteurs worden regelmatig vergezeld door de politie. De politie wordt geacht om de verblijfsvergunningen van werknemers te controleren, terwijl

van de arbeidsinspecteurs wordt verwacht personen zonder verblijfsstatus te rapporteren aan de immigratiedienst. Dit ondermijnt het doel van van een klachtenmechanisme en creëert eerder uitbuiting. Door de meldingsplicht worden werknemers zonder wettig verblijf belemmerd om geen gebruik maken van hun rechten om werknemersbescherming te verkrijgen.

In tegenstelling tot de inhoud van de 'Europese sanctierichtlijn voor werkgevers', ontbreken er in enkele lidstaten richtlijnen onder het nationaal recht, omtrent het indienen van een klacht.²

In de meeste lidstaten bestaat er geen mogelijkheid voor werknemers zonder papieren om een klacht in te dienen via derde partijen, zoals NGOs, handelsverenigingen, of migrantenorganisaties.

KLACHTENMECHANISME EN EU WETGEVING

De wettelijke voorwaarden die nodig zijn om te kunnen spreken van een effectief klachtenmechanisme voor overtredingen van het arbeidsrecht zijn te vinden in meerdere internationale en regionale instrumenten. Veel overtredingen van het arbeidsrecht worden omschreven in het nationaal arbeidsrecht, terwijl voor andere kwesties het strafrecht en rechtelijke voorzieningen gelden. Op EU niveau, is dit als volgt:

De **Werkgevers Sanctierichtlijn (2009/52/EC)** stelt sancties vast voor werkgevers die werknemers zonder wettig verblijf tewerkstellen. De richtlijn voorziet ook specifieke regels met het oog op de bescherming van de werknemers zonder papieren: de beschikbaarheid en toegankelijkheid van het klachten mechanisme (Article 13.1); de recuperatie van achterstalligelonen (Articles 6.1, 6.2 and 6.3); en toegang tot verblijfsvergunningen (Article 13.4). Lidstaten moeten procedures en instrumenten creëren om deze richtlijn te implementeren en klachten te registreren en te behandelen.

De **Anti-Mensenhandel Richtlijn (2011/36/EU)** zet uiteen hoe EU lidstaten verantwoordelijk zijn voor de identificatie, bescherming en ondersteuning van slachtoffers van mensenhandel. De overheden moeten de nodige procedures voorzien gericht op de snelle identificatie van, en assistentie aan slachtoffers, in samenwerking met en subsidiëring van met relevante hulporganisaties (Article 11). Een effectief klachtenmechanisme tegen uitbuiting op de werkvloer is één van de procedures die moet voorzien worden.

De **Slachtofferrichtlijn (2012/29/EU)** legt minimumeisen vast voor het recht, de steun en bescherming van slachtoffers van misdaden. De richtlijn geldt voor alle slachtoffers ongeacht hun verblijfsstatus (Artikel 1). Ondanks het ontbreken van een expliciet vereiste voor een klachtenmechanisme in deze Richtlijn, is het voor migranten zonder wettig verblijf van groot belang. De creatie ervan is een barometer en instrument voor de vaststelling van slachtoffers van uitbuiting in het kader van tewerkstelling, of geweld op de werkvloer die beiden als misdaden worden beschouwd. Het is een extra middel van de slachtoffers om hun rechten af te dwingen.

1 Een PICUM rapport *Employer Sanctions: Impacts on undocumented migrant workers' rights in four EU countries* (2015) stelde dit vast in België, Italië, Tsjechië en Nederland.

2 Zie 'Association for Legal Intervention' *Unprotected. Migrant workers in an irregular situation in Central Europe* (2014)

Wat maakt een klachtenmechanisme doeltreffend?

Klachtenmechanismen behoren transparant, eerlijk, onafhankelijk, toegankelijk, responsief, snel en sociaal inclusief te zijn. De hoofdcriteria om van een effectief klachtenmechanisme te kunnen spreken zijn:

Een 'firewall'

- › De 'firewall'³ maakt een **duidelijke scheiding tussen het recht een klacht** in te dienen bij een relevante nationale instelling, en de immigratiestatus van de klager. Een klacht indienen hoeft niet te leiden tot een vorm van represaille op de verblijfsstatus van de werknemer zonder wettig verblijf. De 'firewall' zorgt ervoor dat er geen boetes, geen administratieve sancties, geen vervolging van immigratiegerelateerde criminele overtredingen, arrestaties, detentie en deportatie, worden uitgevaardigd.
- › De 'firewall' kan ook best toegepast worden bij de **routine arbeidsinspecties** die niet zijn gevraagd door werknemers zelf, maar op initiatief van de arbeidsinspecties of andere overheidsdiensten.

De klachtendienst

- › Er moeten voldoende onderzoeksinstrumenten worden toebedeeld aan de klachtendienst die verantwoordelijk is om klachten correct te behandelen.
- › De klachtendienst moet toegankelijk zijn **voor alle werknemers**, waar zij ook tewerkgesteld zijn, ook in privéwoningen.
- › De klachtendienst moet beschikken over **voldoende overheidsbudget**.
- › Het gehanteerde klachtenmechanisme moet optimaal ontwikkeld worden met de **werknemersbescherming als hoofddoel**.

Juridische procedures

- › De werknemer zonder wettig verblijf heeft het recht **volwaardigbetrokken te worden tijdens de klachtindiening- en behandeling, en moet tijdens de procedure** bijgestaan worden door een derde partij.
- › De werknemer zonder wettig verblijf heeft het recht **om in beroep te gaan tegen de beslissing over zijn klacht**, bij rechtbank of een andere relevante onafhankelijke beroepsinstelling.
- › De werknemer zonder wettig verblijf die een klacht wil indienen of ingediend heeft, heeft **toegang tot rechtsbijstand** in landen waar rechtsbijstand niet beschikbaar is.

Verblijfsstatus

- › De klachtendienst dient een tijdelijke verblijfsvergunning in voor werknemers zonder wettig verblijf (en hun familie) voor de termijn van de procedure, met de mogelijkheid tot verlenging.

Onbetaalde Lonen en Compensatie

- › De klachtendienst heeft het recht om – zoals bepaald door de overheid - achterstallige **en onbetaalde lonen en compensaties uit te betalen** aan werknemers zonder wettig verblijf, ook als de betrokkene niet langer in het land verblijft.
- › Er dient een instrument ontwikkeld te worden om te garanderen dat achterstallige en onbetaalde lonen en compensaties, daadwerkelijk in ontvangst kunnen **worden genomen door de werknemers zonder wettig verblijf**.

³ Zie de 'Europese Commissie tegen Racisme and Intolerantie (ECRI) General Policy Recommendation No.16: on Safeguarding Irregularly Present Migrants from Discrimination' (2016)

Data collectie en monitoring

Alle data over deze aangelegenheid moeten regelmatig verzameld worden door de nationale overheden en gepubliceerd te worden. Deze gegevens zijn daarbij nodig:

- het aantal ingediende klachten
- het aantal inspecties door de arbeidsinspecties
- het aantal overtredingen geregistreerd door arbeidsinspecteurs
- het aantal personen die compensatie hebben ontvangen en de gemiddelde waarde per dossier
- het aantal en de types verblijfsvergunningen die werden verleend
- het aantal en de types sancties die werden opgelegd aan de werknemers
- het aantal werknemers zonder wettig verblijf dat – na een arbeidsinspectie - een bevel kregen om het grondgebied te verlaten
- het aantal werknemers zonder wettig verblijf dat werd gedepor-teerd ten gevolge van een arbeidsinspectie

PICUM
Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants
Rue du Congres / Congresstraat 37-41, post box 5
1000 Brussels
Belgium
Tel: +32/2/210 17 80
Fax: +32/2/210 17 89
info@picum.org
www.picum.org

 PICUM
PLATFORM FOR INTERNATIONAL COOPERATION ON
UNDOCUMENTED MIGRANTS

Met de steun van:

Met de financiële steun van de Europese Unie Programma voor Werkgelegenheid en Sociale Innovatie (EaSI). Voor meer info kan je terecht op: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=nl&catId=1081> De informatie in deze publicatie geeft niet noodzakelijk het officiële standpunt van de Europese Commissie weer..

Met de financiële steun van Foundation Open Society Institute in samenwerking met Open Society Initiative for Europe van Open Society Foundations.

SIGRID RAUSING TRUST